

Justitiedepartementet
Via e-post: ju.remissvar@regeringskansliet.se med kopia
till ju.L6@regeringskansliet.se

Remissvar: 710 miljoner skäl till reformer (SOU 2026:2)

Myndigheten för tillgängliga medier, MTM, lämnar härmed sitt yttrande över delbetänkandet *710 miljoner skäl till reformer (SOU 2026:2)*. MTM yttrar sig över de delar som rör myndighetens verksamhetsområde.

Om Myndigheten för tillgängliga medier

MTM tillhör Kulturdepartementet och har till uppdrag att vara ett nationellt kunskapscentrum för tillgängliga medier. Myndigheten arbetar för att alla ska ha tillgång till litteratur, nyheter och samhällsinformation utifrån vars och ens förutsättningar, oavsett läsförmåga eller funktionsnedsättning.

MTM främjar universell utformning av litteratur, nyheter och samhällsinformation genom vägledning och kommunikationsinsatser gentemot såväl offentliga som kommersiella aktörer.

Myndigheten tillhandahåller även produkter och tjänster inom tillgänglig läsning. MTM producerar och förmedlar exempelvis talböcker och punktskriftsböcker till personer med syn- eller annan läsnedsättning, och ansvarar för utgivningen av den lättlästa nyhetstidningen 8 sidor och lättläst litteratur genom LL-förlaget.

Sammanfattning

MTM delar utredningens bedömning att dagens valsedelssystem innebär betydande tillgänglighetsproblem för vissa väljargrupper.

MTM ser positivt på förslaget att minska antalet valsedlar i vallokalerna, men konstaterar samtidigt att de reformer som föreslås i delbetänkandet i begränsad utsträckning bidrar till att lösa de tillgänglighetsproblem som utredningen själv identifierar.

Utifrån den jämförelse av olika valsedelssystem som presenteras anser MTM att ett system med gemensamma valsedlar har goda förutsättningar att möjliggöra självständig röstning och bibehållen valhemlighet för många väljare. MTM ser därför fram emot en fördjupad analys av valsedlarnas utformning i utredningens slutbetänkande.

Synpunkter

Röstning för väljare med funktionsnedsättning (4.4.3)

MTM delar utredningens bedömning att dagens system med valsedlar innebär betydande tillgänglighetsproblem för vissa väljargrupper.

Utredningen beskriver bland annat svårigheter för personer med synnedsättning att hitta rätt valsedel, läsa kandidatnamn och rösta självständigt utan hjälp från andra. Detta innebär i praktiken att det i dag är svårt för många väljare med synnedsättning att rösta med bibehållen valhemlighet.

Även om det är positivt att personer som läser punktskrift har möjlighet att få valsedlar i kuvert uppmärkta med punktskrift är de ändå beroende av att ta hjälp av en seende person om de vill vara helt säkra på att det verkligen är rätt valsedel i kuvertet.

Valsedlar med liten text och många namn kan innebära svårigheter för personer med dyslexi eller andra läsnedsättningar att avkoda innehållet och säkerställa att man valt rätt parti eller kandidat.

Att överblicka och orientera sig bland ett stort antal valsedlar kan också vara svårt för personer med olika former av kognitiva funktionsnedsättningar, exempelvis intellektuell funktionsnedsättning eller neuropsykiatriska funktionsnedsättningar.

Valsedlarna är dessutom tunna och svåra att hantera för personer med nedsatt handfunktion. Momentet att ta en valsedel, lägga den i kuvert och klistra igen kuvertet kan därför innebära praktiska hinder för personer med motoriska funktionsnedsättningar.

MTM:s kunskap om dessa gruppers förutsättningar bekräftar bilden som beskrivs i utredningen. MTM ser positivt på att behoven hos personer med funktionsnedsättning tydligt lyfts fram som ett av ingångsvärdena i utredningen.

Gemensamma valsedlar (6.5)

Utredningen analyserar ett system med gemensamma valsedlar som ett alternativ till dagens system, alltså att partierna listas på en och samma valsedel, och man röstar genom att markera ett parti med ett kryss i en ruta.

MTM:s uppfattning är att ett sådant system framstår betydligt bättre ur ett tillgänglighetsperspektiv.

Gemensamma valsedlar skulle exempelvis kunna:

- Underlätta för personer med synnedsättning om de kombineras med möjligheten att använda taktila mallar.
- Underlätta för personer med dyslexi eller annan läsnedsättning genom att texten på valsedeln kan tryckas i större format, och kompletteras med partisymbolen i färg, samtidigt som det inte finns en lång lista över kandidatnamn.
- Underlätta för personer med kognitiva funktionsnedsättningar då momentet att välja bland ett stort antal valsedlar försvinner.

- Underlätta för personer med motoriska svårigheter då valsedeln kan tryckas på ett större och tjockare papper, och inte behöver stoppas i kuvert.

Ett system med gemensamma valsedlar följer principen om universell utformning, alltså att system utformas på ett sätt så att så många som möjligt kan använda samma lösning från början, vilket gör att behovet av individuella anpassningar för personer med funktionsnedsättning minskar. Detta är i linje med den fastslagna nationella funktionshinderspolitiken.

Sammantaget menar MTM att ett system med gemensamma valsedlar skulle kunna öka förutsättningarna för personer med funktionsnedsättning att rösta självständigt och med bibehållen valhemlighet.

Neutrala valsedlar (6.6)

I delbetänkandet redogör utredningen även för för- och nackdelar med ett system med neutrala valsedlar, alltså valsedlar som inte innehåller någon information utan där väljaren skriver namnet på det parti och den kandidat hen vill lägga sin röst på.

MTM:s uppfattning är att även om neutrala valsedlar har vissa fördelar för personer med funktionsnedsättning som är samma som för gemensamma valsedlar (exempelvis att momentet att överblicka och välja bland ett stort antal valsedlar försvinner) så finns det även stora negativa konsekvenser med ett sådant system.

Ett system med neutrala valsedlar löser inte svårigheten för personer med synnedsättning att kunna rösta självständigt, utan snarare förvärrar detta problem. Lösningen med exempelvis stämplor som beskrivs i avsnitt 6.6.2 förefaller inte särskilt enkel att hantera i praktiken.

Det finns också uppenbara problem för personer med exempelvis dyslexi, afasi eller motoriska svårigheter att för hand skriva parti- och kandidatnamn på ett sätt som blir rättstavat och tydligt att tolka för de som jobbar med rösträkning. Risker för att röster förklaras ogiltiga får anses vara stor vad gäller dessa väljargrupper.

Sammantaget anser MTM att neutrala valsedlar skulle innebära stora utmaningar för personer med funktionsnedsättning att rösta självständigt och med bibehållen valhemlighet.

Valsedelsskrivare (6.8)

Delbetänkandet beskriver även tänkbara system med så kallade valsedelsskrivare.

MTM:s uppfattning är att sådana lösningar kan ha vissa fördelar ur tillgänglighetssynpunkt, exempelvis genom att möjliggöra förstoring av text, uppläst information eller anpassade gränssnitt.

Dock finns en risk att en teknisk lösning i sig blir ett tillgänglighetshinder för personer med exempelvis synnedsättning eller kognitiv funktionsnedsättning, som kan behöva stöd för att använda ett nytt digitalt gränssnitt, vilket riskerar att valhemligheten inte kan upprätthållas.

Samlade reformer för ett robustare valedelsystem (7)

MTM ser positivt på förslaget att minska antalet valedlar i vallokalerna. Ett mindre antal valedlar kan göra det enklare för väljare att orientera sig i röstningssituationen. Detta kan särskilt underlätta för personer med kognitiva funktionsnedsättningar.

I övrigt konstaterar MTM att de reformer som beskrivs i detta delbetänkande endast i begränsad utsträckning avhjälpas de tillgänglighetsproblem som utredningen pekar på i avsnitt 4.4.3, vilket även är en avgränsning kommittén gör i delbetänkandet. Ställningstaganden som rör valedels utformning ska komma först i slutbetänkandet. MTM ser därför fram emot kommande förslag i slutbetänkandet som adresserar tillgänglighetsproblemen.

Avslutande kommentar

Utredningen identifierar flera viktiga tillgänglighetsproblem i dagens valsystem. MTM delar denna problembild.

MTM konstaterar dock att de reformer som föreslås i delbetänkandet endast i begränsad utsträckning bidrar till att lösa dessa problem. De grundläggande svårigheterna för personer med funktionsnedsättning att rösta självständigt med bibehållen valhemlighet kvarstår.

Utifrån utredningens jämförelse av alternativ till dagens valedelssystem gör MTM bedömningen att ett system med gemensamma valedlar har potential att lösa några av de tillgänglighetsproblem som finns med dagens system. MTM ser fram emot en fördjupad analys kring detta i den fortsatta utredningen.

Tillgänglighet är en grundläggande förutsättning för demokratisk delaktighet. Det är därför angeläget att utformningen av valsystemet säkerställer att alla väljare kan rösta självständigt, med bibehållen valhemlighet och på lika villkor.

Detta yttrande har beslutats av generaldirektör Åsa Hemingway. Föredragande har varit strateg Pontus Jeppsson. I beredningen har även tillgänglighetsexpert Jimmy Freiding och verksjurist Eva Wei deltagit.

Åsa Hemingway
Generaldirektör

